

Анастасія Маковецька

аспірантка

Луганський Національний університет імені Тараса Шевченка

м. Харків

ПРОБЛЕМА ВЗАЄМОДІЇ ШКОЛИ Й СОЦІАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА У ВИХОВАННІ ГІПЕРАКТИВНИХ УЧНІВ

Робота присвячена проблемі взаємодії школи й соціального середовища у вихованні гіперактивних учнів. Визначено особливості поведінки гіперактивних дітей. Проаналізовано основні компоненти програми роботи у процесі взаємодії школи й соціального середовища у вихованні гіперактивних учнів.

Ключові слова: *гіперактивність, взаємодія, школа, сім'я, соціальний педагог, вчитель.*

Сьогодні стає все більш очевидним, що виховання підростаючого покоління відбувається не лише в результаті цілеспрямованої педагогічної діяльності, але й під впливом самого життя, навколишньої дійсності, середовища. Соціальні зв'язки школи були орієнтовані переважно на покращення власного навчально-виховного процесу. Об'єктивний аналіз накопиченого досвіду дозволяє стверджувати, що такий підхід не дав позитивних результатів. Тому в сучасній соціально-педагогічній науці особливої актуальності набуває проблема організації цілісного соціально-виховного процесу, забезпечення тісної єдності школи й соціального середовища, зокрема у роботі з гіперактивними учнями. Адже більшість гіперактивних дітей є обдарованими, творчими, але сучасні підходи до їхнього виховання та навчання не дають можливості повною мірою розкрити їхній творчий потенціал.

Проблема взаємодії школи й соціального середовища широко представлена в дослідженнях науковців України та за кордоном. Теоретичну основу дослідження цілісного виховного процесу зробили І.Бех, В.Гуров, І.Зверєва, І.Зязюн, Л.Коваль, І.Кон, І.Левшина, В.Лозова, О.Сухомлинська, С.Хлебик та ін. Аналіз проблем виховання молоді, принципи взаємодії соціальних інститутів розглянуті у працях

В.Бочарової, Б.Вульфова, В.Кузя, Л.Новикової, В.Семенова, С.Харченко.

Вагомим внеском у вивчення проблеми педагогічної підтримки учнів із гіперактивним розладом стали результати досліджень українських науковців М. Бойченко, М. Захарчук, А. Колупаєвої, І. Найди, М. Сварник, І. Трубавіної, Т. Шульги.

Аналіз наукових доробок дозволяє нам стверджувати, що визначальну роль у формуванні особистості відіграє цілеспрямована діяльність такого суспільного інституту, як школа, оскільки саме в дитинстві та юності закладаються всі базові ціннісні орієнтації, засвоюються основні соціальні норми й відносини, формується мотивація соціальної поведінки. Однак школа – не єдине місце, де формується й набуває соціального досвіду особистість. У вихованні й соціалізації школярів беруть участь сім'я, різноманітні дитячі об'єднання, громадські організації.

Важливо зазначити, що сучасна школа повинна враховувати особливості виховного впливу навколишнього середовища, сприяти встановленню оптимальних взаємин із соціумом й організації цілісного виховного процесу. Найбільш ефективною моделлю взаємовідносин між школою й соціальним середовищем є їхня взаємодія.

Актуальним на сьогодні є взаємодія школи й соціального середовища у вихованні гіперактивних учнів. За даними досліджень зарубіжних учених, кількість гіперактивних дітей становить від 4 до 9,5%. За даними українських досліджень, у нашій країні таких дітей на сьогодні від 50 до 150 тисяч, серед яких хлопчиків — 22%, а дівчаток — 10% [2].

Гіперактивні діти належать до категорії дітей з нормальним розвитком і вчаться у звичайних класах, але особливості, властиві цьому синдрому, викликають проблеми у навчанні і як наслідок — шкільну дезадаптацію, проблеми у спілкуванні, труднощі у самовираженні дитини. Саме це і зумовлює актуальність проблеми гіперактивності у наш час [1]. Спеціалісти, які працюють з гіперактивними дітьми, та їхні батьки мають однакові цілі та завдання — виявити гіперактивність у дитини, спостерігати за нею, адаптувати її до сучасного суспільства та дати хорошу освіту [3].

Більшість зарубіжних і вітчизняних фахівців соціальної роботи у процесі вивчення взаємодії школи й соціального середовища у

вихованні гіперактивних учнів радять включати в комплексну програму допомоги гіперактивним дітям тренінг батьківської компетентності (ТБК), спрямований на те, щоб навчати змінювати батьків поведінку дитину вдома [4, 5]. Батьки, дітям яких поставлено діагноз «гіперактивний розлад з дефіцитом уваги», часто опиняються в безпорадному стані, тому що ні медичні, ні освітні установи не можуть надати їм реальної допомоги. Батьки мають усвідомити, що боротися треба не з дитиною, а разом із нею проти хворобливого розладу її поведінки. Що стосується психолога навчального закладу, то основне його завдання – це правильна і вчасна діагностика розладу та координація комплексних зусиль з боку сім'ї, медичних та педагогічних працівників щодо лікування та корекції розладу, яка передбачає індивідуальний підхід до гіперактивної дитини. Вкрай необхідною на науковому рівні є розробка рекомендацій для батьків та постійний супровід у процесі навчання і виховання гіперактивних дошкільників [6]. Що стосується супроводу гіперактивних дітей у процесі навчання, то на даний момент в Україні не існує загально визнаних чітких інструкцій для вихователів чи вчителів. Вітчизняний психолог і дослідник дитячої гіперактивності Євген Сукновський переклав навчальні стратегії та техніки для дітей з ГРДУ, розроблені і впроваджені Міністерством освіти США. Проте не всі методики і умови супроводу дитини у навчанні є доцільними і правильними в наших реаліях. Досягнення фахівців зарубіжних країн потребують адаптації й апробації в системі нашої освіти, а для цього необхідне реформування галузі.

Аналіз більшості наукових робіт дозволяє нам стверджувати, що у взаємодії школи й соціального середовища у вихованні гіперактивних учнів необхідна спеціально розроблена програма, яка складатиметься із спеціально організованих корекційно-розвивальних занять, підібраних з врахуванням рівня розвитку гіперактивних учнів, їхніх вікових та індивідуальних особливостей. У спеціально організованому навчально-виховному середовищі така програма дала б змогу стимулювати пізнавальні інтереси дітей, закріплювати навички, отримані на корекційно-розвивальних заняттях. Обов'язковою умовою такої взаємодії має бути створене предметно-розвивальне середовище. Потрапляючи до нього, діти мають можливість під контролем вчителя та соціального педагога вправляти свої вміння, набуті на корекційно-розвивальних заняттях, і відчувати

підтримку дорослого. Важливим має стати і те, що під час виконання вправ з однолітками та вчителем, підлітки з порушеною увагою повинні навчитися контролювати отриманий результат, розвивати пізнавальні інтереси, підвищувати самооцінку.

Отже, ефективність соціально-педагогічної роботи вчителя і соціального педагога з гіперактивними дітьми залежить не тільки від діяльності їх самих, але й від виховної діяльності батьків. Для цього потрібно створити позитивне інформаційне середовище для батьків таких дітей: проводити з ними педагогічні лекторії, бесіди, тренінги, на яких фахівці розповіли б про особливості їхніх дітей та специфіку виховної роботи з ними.

Список використаних джерел

1. Абрамова Г. С. Вікова психологія. Навчал. посібник. / Г. С. Абрамова. — М.: Видавничий центр «Академія», —1999. —206 с.
2. Куцінко О. Синдром гіперактивності у дітей і школа XXI століття / О. Куцінко // Психологія. — К. : Шкільний світ, 2010. — № 2. — С. 3–8.
3. Овчаренко Н. І. Синдром дефіциту уваги і гіперактивності обдарованої дитини як найпоширеніша причина хронічних порушень поведінки / Н. І. Овчаренко // Обдарована дитина. — К. : Социс. — 2009. — № 3. — С. 20–23.
4. Романчук О. Гіперактивний розлад з дефіцитом уваги. Практичне керівництво / О. Романчук. — Л. : Крео, 2008. — 323 с.
5. Суковський Є. Гіперактивний розлад з дефіцитом уваги у дітей: poradnik для батьків / Є. Суковський. — Львів : Колесо, 2008. — 144 с.
6. Barkly R.A. Hyperactive children: A handbook for diagnosis and treatment / R.A. Barkly. — N.Y., London, 1987. — 84 p.

Людмила Міщик

професор, доктор педагогічних наук,
завідувач кафедри психології та соціальної роботи
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка

СОЦІАЛЬНІ ПОСЛУГИ В ГАЛУЗІ ПРОФІЛАКТИКИ Й ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Стаття присвячена аналізу соціальних послуг, якими соціальні працівники можуть забезпечувати пацієнтів у системі охорони здоров'я та аналізу структур в охороні здоров'я. Також автором проаналізовано цілі соціальної роботи та особливості роботи соціальних працівників в галузі охорони здоров'я.